

VOORBLAD

Voorstel aan de Raad

Zaaknummer: Z/21/055740/483697
Datum collegebesluit: dinsdag 24 maart 2026
Datum commissievergadering: maandag 18 mei 2026
Datum raadsvergadering: dinsdag 2 juni 2026

Soort Voorstel: Adviesnota
Onderwerp: Toekomst religieus erfgoed
Portefeuillehouder: Wethouder Zoutendijk
Programma: 5

Kernboodschap: Samen met betrokkenen is het visiedocument 'De kerk in het midden houden' opgesteld. In dit document staat hoe we op een duurzame manier willen omgaan met het religieuze erfgoed in Wassenaar. Dat erfgoed hoort bij onze geschiedenis en speelt een belangrijke rol in de kwaliteit van onze leefomgeving. Daarom is een gezamenlijk visie op de toekomst nodig. In deze visie staat hoe de gemeente en direct betrokkenen willen omgaan met toekomstige vragen en hoe deze keuzes worden vastgelegd in het beleid.

Bijlagen: Ja

1. De Kerk in het midden houden; samenwerken aan een toekomst voor religieus erfgoed van Wassenaar (augustus 2025);
2. Filmpje Toekomst religieus erfgoed (<https://www.wassenaar.nl/kerkenvisie>)
3. De Omgevingswet en de relatie tot Omgevingsvisie, omgevingsplan en andere instrumenten

Stukken ter inzage: Nee

Beslispunten:

1. Het visiedocument 'De kerk in het midden houden' over het religieus erfgoed in Wassenaar vast te stellen en te

benutten bij het opstellen van de Omgevingsvisie en het omgevingsplan.

Relatie met:

- Agendapunt:
- Toezegging:
- Amendement/motie:
- Schriftelijke vragen:

Adviesnota aan de Raad

Onderwerp

Toekomst religieus erfgoed

Inleiding

Van oudsher spelen gebedshuizen ruimtelijk en functioneel een centrale rol in de samenleving. De laatste decennia verliezen veel gebedshuizen hun functie of hun functionaliteit door veranderingen in de samenleving en in het geloofslandschap. Veel kerkgebouwen maken daarom een transitie door om toekomstbestendig te kunnen blijven. Dit kunnen nevenfuncties zijn naast het religieus gebruik of een geheel nieuwe functie.

Deze transitieopgave is expliciet genoemd in de "Kerkenvisie: De toekomst van het religieus erfgoed van Wassenaar en Voorschoten", waarin wordt aangegeven dat religieus erfgoed zowel een cultuurhistorische als een sociaal-maatschappelijke waarde vertegenwoordigt en dat behoud samen kan gaan met transformatie.

In 2021 is samen met de gemeente Voorschoten in het kader van het Rijksprogramma toekomst religieus erfgoed een decentralisatie-uitkering aangevraagd en ontvangen van in totaal € 50.000 om een toekomstbeeld op het religieus erfgoed op te stellen. Dat najaar is daarvoor door beide colleges een projectplan vastgesteld. In januari 2022 is een eerste balans opgemaakt en heeft het college besloten het 'Planologisch handelingskader bij functieverbreiding en -verandering' met als ondertitel 'Spelregels voor en afspraken over toekomstbestendigheid en passend gebruik van religieus cultureel erfgoed' vast te stellen om toe te passen bij toekomstige functiewijzigingen.

Het resultaat van het gehele project is een document met als titel: 'De kerk in het midden houden', waarbij de gemeenten afzonderlijk, vanuit een gedeelde opgave, hun eigen accenten hebben gelegd¹ (bijlage 1 en 2). De missie is dat religieus erfgoed waardevol is voor fysieke én sociale leefomgeving — niet alleen omwille van monumentale waarde, maar ook vanwege emotionele en de maatschappelijke betekenis. Het is het resultaat van een dialoog met alle betrokkenen over de

---

¹ Omdat niet alleen christelijke geloofsgemeenschappen betrokken zijn, wordt verder vooral het bredere begrip van 'religieus erfgoed' gehanteerd.

toekomst van het religieus cultureel erfgoed, waarin de eigenaren van dit erfgoed een belangrijke rol spelen.

Beoogd effect

Samen met alle betrokkenen zorgen voor een duurzame toekomst van het religieus erfgoed in Wassenaar.

Argumenten

1.1. Met het realiseren van dit project is uitvoering gegeven aan de Erfgoedvisie Wassenaar 2018-2024.

In de Erfgoedvisie Wassenaar 2018-2024 wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan het belang van een zorgvuldige omgang met het erfgoed en het creëren van draagvlak door participatie met eigenaren en belanghebbenden. Het religieus erfgoed maakt integraal deel uit van het brede spectrum dat het Wassenaarse erfgoed omvat. Het opstellen van een visie over de toekomst van het religieus erfgoed sluit daarop aan en de decentralisatieuitkering bood een kans een invulling te geven aan de visie en het daaraan gekoppelde 'Programma Cultureel Erfgoed Wassenaar 2018-2024'. In dit programma is expliciet opgenomen dat binnen het beleidsveld cultuurhistorie de kernkwaliteiten- en erfgoedwaarden als inbreng voor de Omgevingsvisie en het omgevingsplan wordt gebruikt en dat het programma onder meer voorziet in het ontwikkelen van kaders voor herbestemming en instandhouding van waardevol erfgoed met als doel de kwaliteit van de leefomgeving te versterken.

1.2 Religieus erfgoed is van belang voor de kwaliteit van onze fysieke leefomgeving én voor de immateriële, cultureel-sociaal-maatschappelijke leefomgeving.

Kerken hebben van oudsher diepe verbondenheid met de samenleving, voor de zingeving, de armenzorg en zijn een (fysiek) baken van herkenning, veelal in het centrum in een wijk of dorp. Daarmee onderscheidt het religieus erfgoed zich van andere typen erfgoed. De rol van dit erfgoed in de samenleving gaat verder dan het kerkgebouw op zich. Het is daarom van belang dat de kerkgebouwen op een of andere manier deze rol in de samenleving kunnen blijven vervullen. Als religieus centrum of als cultureel centrum; een plaats van samenkomst voor de hele Wassenaarse gemeenschap. Ze zijn een ankerpunt voor de identiteit van het dorp en van belang voor gemeenschapsvorming. Ook kunnen kerkgebouwen een rol spelen als opvangplek bij calamiteiten.

1.3 De uitgangspunten uit de visie worden benut bij het opstellen, dan wel actualiseren van de Omgevingsvisie en het omgevingsplan.

Geloofsgemeenschappen hebben steeds vaker te maken met teruglopende inkomsten, toenemende onderhoudskosten en dreigende leegstand. Daarom is belangrijk in een zo vroeg mogelijk stadium de dialoog hierover te voeren. Als resultaat zijn in de visie uitgangspunten vastgelegd voor de wijze waarop gezamenlijk wordt gewerkt aan een duurzame toekomst van kerkgebouwen. Ook zijn de waarden en betekenis van het religieus erfgoed beschreven, waarbij respect voor ieders rol en belang centraal staat. In bijlage 4 van het visiedocument worden mogelijke nieuwe functies genoemd en is vastgelegd op welke wijze de afweging plaatsvindt. Als planologisch kader zal de visie op het religieus erfgoed betrokken worden als integraal onderdeel van de Omgevingsvisie en

Pagina **3** van **5**

de doorwerking ervan in het omgevingsplan met regels voor behoud, beheer, mogelijke functiewijziging, vergunningverlening, enz. (zie bijlage 3).

De visie op het religieus erfgoed vormt een beleidsmatige onderlegger en wordt betrokken bij het opstellen en actualiseren van de Omgevingsvisie en het omgevingsplan. Hoewel de visie geen juridisch bindend karakter heeft, werkt deze door via deze instrumenten, waarin regels kunnen worden gesteld voor behoud, beheer, functiewijziging en vergunningverlening (artikel 2.4 Omgevingswet). Daarnaast volgt uit de kerkenvisie dat deze richtinggevend is voor beleidsontwikkeling en voor het opnemen van regels en functies in het omgevingsplan.

1.4 Met de visie op het religieus erfgoed wordt duidelijkheid geschapen tussen eigenaren, de gemeente en haar inwoners.

De visie informeert, faciliteert, stimuleert, maar scheidt vooral ook duidelijkheid op de lange(re) termijn. Tegelijkertijd worden de rollen en verantwoordelijkheden tussen partijen afgebakend en met het handelingskader kunnen processen van herbestemming transparanter verlopen. De gemeente was proceseigenaar bij het opstellen van de visie, maar uiteindelijk is het vooral een product van alle betrokken partijen, waarbij de gemeente haar eigen verantwoordelijkheid behoudt.

Kanttekening

1.1 De dialoog moet proactief continu worden voortgezet wil de visie een succes worden.

De kerkenvisie is tot stand gekomen vanuit de dialoog met direct betrokkenen, zoals vertegenwoordigers van de diverse geloofsgemeenschappen en de Vereniging van Vrienden van Wassenaar. Om het religieus erfgoed en zijn betekenis voor de samenleving te behouden, is het van cruciaal belang dat de dialoog blijvend wordt gevoerd. Het is een continu proces. Dit aspect zal dan ook worden betrokken bij de evaluatie van het huidige 'Programma Cultureel Erfgoed Wassenaar 2018–2024'. Helpend daarbij kan zijn dat in juni 2025 de Tweede Kamer geïnformeerd is dat het programma 'Toekomst Religieus Erfgoed' met vier jaar wordt verlengd. Tegelijkertijd is bericht dat er eenmalig € 155 miljoen en structureel € 15,8 miljoen beschikbaar komt voor restauratie van rijksmonumenten, waarvan een deel geoormerkt gaat worden voor religieus erfgoed. Verder wordt de 'Subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten' van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voortgezet.

Uitvoering: Financiën

Aan dit voorstel zijn geen financiële consequenties verbonden. De realisatie van dit project is tot stand gekomen op basis van de decentralisatieuitkering die Wassenaar heeft aangevraagd en is toegekend. Instandhoudingskosten van het religieus erfgoed blijven in beginsel voor rekening van de betreffende eigenaren.

Uitvoering: Juridisch kader

Het project is binnen het bestaande beleid uitgevoerd op basis van een door het college in 2021-2022 vastgesteld projectplan (16 maart 2021, 25 januari 2022). Het rapport bevat geen algemeen

bindende voorschriften, maar vormt een beleidsmatige onderlegger voor de uitoefening van bevoegdheden binnen het stelsel van de Omgevingswet.

Het juridisch kader wordt gevormd door de Gemeentewet, de Omgevingswet en het gemeentelijk erfgoedbeleid, waaronder de Erfgoedverordening Wassenaar 2016, de Erfgoedvisie Wassenaar 2018–2024 en het Programma Cultureel Erfgoed Wassenaar 2018–2024.

Op grond van artikel 108, eerste lid, van de Gemeentewet is het gemeentebestuur bevoegd tot regeling en bestuur van de huishouding van de gemeente. Artikel 147 van de Gemeentewet bepaalt dat de gemeenteraad de kaderstellende rol vervult en verordeningen vaststelt. Het college is op grond van artikel 160, eerste lid, onder a en b, van de Gemeentewet belast met het dagelijks bestuur en de uitvoering van het gemeentelijk beleid. Zo is het aan de college de voorbereidingen te treffen voor de Omgevingsvisie. Waarna het vervolgens op grond van art. 3.1. Omgevingswet aan de raad is te bepalen wat de inhoud van de Omgevingsvisie wordt en welke beleidskeuzes hij daarbij maakt.

Met vriendelijke groet,
het college van burgemeester en wethouders,

drs. A.P.A. Oostermeijer,
gemeentesecretaris

drs. L.A. de Lange,
burgemeester